

TỪ "ĐỒNG NGUYÊN" ĐẾN NHỮNG HỆ QUẢ CỦA ODA

PHẠM CHÍ DŨNG(*)

Đối với Nguyễn Khắc Phục, có một đặc điểm mà người ta dễ nhận thấy khi "nghiên cứu" về anh là con người này không chỉ là một nhà văn. Chúng tôi đã có đôi giây phút ngồi ngẫu hứng với nhau về một vài điều anh tâm huyết, trong đó dặt dây sang cả vấn đề hạ tầng kinh tế.

Đồng nguyên - có thể gọi đó là một tinh thần hay một cụ thể hơn là một tiêu chí - vẫn là điều anh tâm đắc...

Một trong các kịch bản của Việt Nam, mang màu sắc Việt Nam, không phải là một sự lựa chọn ngẫu nhiên mà là lựa chọn có tính chất lịch sử, có tính chất sống còn. Vậy thì nó phải chọn một thái độ thích nghi với thể trạng và vị thế của nó. Cho nên đồng nguyên là gì? Gần như ở Việt Nam từ xưa tới giờ không xảy ra chiến tranh tôn giáo. Đấy chính là do kết quả của một sự lựa chọn đồng nguyên. Có nghĩa là lịch sử văn hóa VN là lịch sử đồng nguyên, tức lịch sử phát triển của xã hội VN là lịch sử đồng nguyên. Bởi vì, giai đoạn đồng nguyên đẹp nhất làm nên Điện Biên Phủ là giai đoạn năm 46. Trong thời chống Mỹ, chính dòng đồng nguyên mới tập hợp được tất cả dân tộc, những linh mục, nhân sĩ, trí thức, chính khách của Nam VN đã đứng về phía Mặt trận Dân tộc Giải phóng... Theo tôi, đồng nguyên là sự lựa chọn có tính chất sinh tử đối với văn hóa Việt Nam, đặc biệt là trong thế kỷ 21 này.

Nhưng qua biết bao thăng trầm lịch sử cùng nhiều biến động, biến cố chính trị, liệu tính

đồng nguyên truyền thống của dân tộc cho đến nay có bị biến dạng?

Tất nhiên, trong một thế giới mới, một thế giới mà tất cả những áp lực từ bên ngoài dội vào Việt Nam thì đồng nguyên đã bị biến dạng thật sự. Thí dụ, áp lực Mỹ vào Việt Nam hiện nay không phải là áp lực quân sự mà là áp lực kinh tế và văn hóa, đặc biệt là văn hóa. Thế nhưng áp lực kinh tế và văn hóa có thể biến thái thành áp lực quân sự bất kỳ lúc nào.

Anh vừa nhắc đến áp lực kinh tế - cái hữu hình chứ không trừu tượng mà tất cả chúng ta đều có thể cảm nhận được một cách trần trụi. Trong tổng thể những tác động kinh tế vào nước ta hiện nay, anh có thể minh họa chứ?

Chẳng hạn như vốn ODA vay nước ngoài, rồi nợ, cho đến giờ bao nhiêu cái đã đáo hạn, lãi bao nhiêu và hiệu quả bao nhiêu, tôi e là không có mấy người nắm thật sự cụ thể... Tôi nhớ một trong những cuốn sách phân tích sâu sắc nhất về ODA mà tôi đã được đọc, là cuốn "Phản phát triển - cái giá phải trả cho tự do". Chính cuốn sách ấy nói đến ODA và NGO - khủng khiếp lắm. Tôi đọc rồi mới giật mình. Chỉ trừ một số không quá lớn những cái được, còn lại thông qua các tổ chức phi chính phủ và ODA, chính các nước phương Tây đã quay trở lại xâm lược các nước kém phát triển một lần nữa. Đối với các nước kém phát triển, thường ODA đều kèm theo những điều kiện: anh phải sử dụng, phải mua nhập khẩu lại những thiết bị, những chuyên gia của nó. Mà toàn là đắt cả. Như Mỹ, họ có cả một kho phế thải những máy tính cá nhân thế hệ từ năm 95, bây giờ nó làm thế nào?

(*) Cộng tác viên Tập san Khoa học Đại học Mở BC TP.HCM.

Qua cuốn sách đó, anh có thể rút ra những động cơ nào để phương Tây cung cấp ODA cho các nước kém phát triển?

Thứ nhất, họ gây ra thiện cảm về chính trị và ngoại giao. Hai là để giải quyết những tồn tại về thương mại, tài chính mà các nước cho ODA không còn biết cách nào khác ngoài việc thả sang cho các nước thuộc thế giới thứ ba các nước kém phát triển. Thứ ba, kể cả dùng ODA để mua chuộc hàng loạt quan chức của nước sở tại. Không có gì lợi hơn là dùng ODA mua một cách kín đáo nhất. Vì đã dính ODA là phải đi lại, ký kết, thăm viếng lẫn nhau. Thứ tư, ODA là một cách rửa tiền. Cũng từ cuốn sách trên đã cho thấy ngoài những chính phủ thật sự lành mạnh, có một số quốc gia đều phải "chung sống" với những nguồn thu bất hợp pháp, mà không biết làm cách nào để rửa nên chỉ còn cách tống vào ODA. Nói như thế có nghĩa là coi chừng nước ta có thể trở thành một bãi thải theo nghĩa nào đó, về kinh tế, văn hóa, công nghiệp và đặc biệt là bãi thải phương thức. Chưa bao giờ các nước thuộc thế giới thứ ba trở thành thuộ địa sâu sắc như bây giờ.

Anh có dự cảm được với dòng chảy ODA vào Việt Nam như hiện nay, với cách thức khai thác và sử dụng ODA như hiện nay, trong 5-10 năm sắp tới tình hình sẽ ra sao?

Coi chừng "vỡ nợ". Nếu không cẩn thận, sẽ phải tuyên bố phá sản hàng loạt doanh nghiệp và chúng ta không đủ tiền để trả lãi. Giống như Aentina, có thời kỳ gồng người lên để duy trì 1 pêsô ăn 1 đôla, nhưng anh lấy cái gì bảo chứng cho 1 pêsô ăn 1 đôla với năng lực sản xuất của anh? Anh muốn 1 pêsô ăn 1 đôla thì năng lực sản xuất trong nước của anh phải là sức mạnh, phải là bản vị cho đồng pêsô. Nhưng anh lại chỉ dùng ODA và đầu tư bên ngoài vào để mua giá trị cho cái đồng tiền của anh vốn không có giá trị. Thế là anh gán cho cái giá trị của anh 1 pêsô ăn 1 đôla, đến khi đáo hạn nhiều năm không trả lãi được, thì vỡ nợ và 1 pêsô làm sao tương đương với 1 đôla được

Trong kinh tế học, người ta gọi đó là giá trị ảo...

Gọi là giá trị ảo cũng được, hay là giá trị mà anh mua bằng tiền của người khác. Bài

học Aentina khủng khiếp lắm, mà tôi có cảm giác như chúng ta chưa hình dung ra hình ra khối được. Nói thật, tôi khiếp sợ nhất là nợ đáo hạn.

Vậy thì phải làm sao để thoát được cái "hạn" đó?

Đối với một số nước nghèo, trong một thế giới đa cực như thế này, anh phải chấp nhận ODA, nhưng với điều kiện anh phải nghiêng răng nghiêng lợi lại, biết những mưu đồ của ODA nhưng phải dùng nó để kích thích sản xuất trong nước và bù đắp lại sự thiếu thốn phương tiện. Kế hoạch Marshall của Mỹ là gì? Là châu Âu nhận ODA của Mỹ sau năm 45, nhưng nó phải hiệu quả thì nó mới phục hồi được châu Âu chứ. Cậu cứ đọc lại chương trình Marshall đi, chính là chương trình phục hồi châu Âu sau đại chiến thế giới lần thứ hai. Vậy mà nửa thế kỷ rồi mà châu Âu vẫn còn nợ ODA của Mỹ, vẫn chưa trả hết

Thế còn châu Phi?

Châu Phi thì khỏi nói, vì châu Phi là kịch bản tồi nhất và thảm kịch nhất của ODA. Tôi còn khiếp sợ một chuyện nữa, đó là độ an toàn của tất cả các công trình ODA hiện nay là như thế nào, ít ai biết. Mối lo khác là sự suy thoái về môi trường đến mức nào, không ai đánh giá được, rừng còn thực sự bao nhiêu, nước ngầm còn bao nhiêu, lở đất ra sao...

Vấn đề ODA có mối liên quan đến toàn cầu hóa chứ?

Khi hội nhập, về mặt lý thuyết toàn cầu hóa là đúng, là sự phối hợp nhịp nhàng một trật tự kinh tế thế giới, như với một miếng bánh, thằng to ăn miếng to, thằng bé ăn miếng bé, thằng nào cũng có phần. Tức về mặt lý thuyết, toàn cầu hóa là đúng, là nhân đạo, là cơ hội cho tất cả các nước. Còn trong thực tế, nước nào nhận thức một cách tỉnh táo và nghiêng răng khai thác một cách có hiệu quả nhất, giảm thiểu những hiệu ứng phụ của toàn cầu hóa thì nước đó đi lên. Nước nào lười biếng, cầu thả và đồng thời không tỉnh táo thì nước đó sẽ phải trả giá cho toàn cầu hóa bằng cách làm thuộ địa toàn diện và sẽ trở thành con nợ, con tin của chính mình.